

“YOK ÖYLE BİR ŞEY”: SAHTE

(*Kitap-lık Dergisi, Eylül-Ekim 2012 sayısı, s.145-146*)

Gökhan YILMAZ

Gözümüz aydın; artık olmayan bir metnimiz var. Yani galiba var. Yazarı da galiba, yani kitabın üstünde yazdığına göre Mehmet Erte. Ama bundan emin değilim/değiliz. Emin olan, bu metnin kazdığı *delik*'e düşmüş demektir. Erte'nin amacı da bu zaten: Okurun kurguyu, anlatıyı, macerayı, kahramanları hafızasında tutup metni tüketen zihnine var olmayan, yok olduğunu söyleyen bir saldırı düzenlemek.

Sahte (YKY, Haziran 2012) aldatıcı bir metin. Gerçekliğin ne kadar aldatıcı olduğunu göstermeye / göstermemeye uğraşiyor, ya da aslında hiç uğraşmıyor. Metnin direğini yadsıma oluşturuyor. Evet, Erte'nin *Sahte*'si, tam anlamıyla bir yadsıma metni. Peki, neyi yadsıyor bu metin? En başta bir roman olduğunu (o yüzden ısrarla “metin” diyorum zaten, tıpkı Erte'nin de metnin içinde ‘bazen’ dediği gibi). Dahası anlatıcısını, kahramanını, macerasını, hatta yazarını bile inkâr ediyor. Gücünü de bu dinamikten alıyor aslında.

Yazar-anlatıcı-kahraman varlıklarının iç içe geçtiği, hatta bu üçünün kavga ettiği metinlerin ilki değil *Sahte*. Örneğin, Miguel de Unamuno'nun *Sis* (Çev: Yıldız Ersoy Canpolat, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İst. 2006) romanında da (eleştirmenler *Sis*'i bir “roman” olarak kabul etmeyince Unamuno “novela” ifadesini kullanmıştı) benzer bir şeyi görmüştük. *Sis*'in özellikle son bölümünde, yazar ile romanın kahramanı Augusto kıyasıya bir kavgaya tutuşuyorlardı. Augusto, yazarı başına açtığı işlerden dolayı suçlarken, yazar da kahramanının gevezeliğinden, şikâyetlerinden sıkıldığını söyledikten sonra onu öldürüp romanı bitireceğini söylediğinde, kahraman Augusto, durumun hiç de yazarın sandığı gibi olmadığını söylüyordu. Aslında kendisinin yazarı yarattığını ve ancak kendisinin yazarı öldürebileceğini ileri sürüyordu. *Sahte*'nin özellikle ilk üç bölümündeki *atışmalar*, Unamuno'nun kurgusal yaratı üzerine metinsel bağlamda yarattığı düşünce üretimini hatırlatıyor, ancak *Sahte*'nin asıl gücü başka bir yerde gizli. *Sahte*'de kökten itibaren sarsılan, bilerek isteyerek sarsılmaya uğraşılan bir parodi var. Bu parodinin temelindeki dinamit, *Sahte*'nin ilk sayfasına kıvrılmış bir cümlede göze çarpıyor: “*Yok öyle bir şey.*” Bu cümle, metnin fitilini kitap boyunca yakıp tüketen ama tükendikçe yeniden oluşan bir içdinamik hazırlıyor. Yani *Sahte*'nin gücü kendisine çelme takıp kendi duruşunu, fiyakasını bilerek yok etmesinde. Hatta bu bilerek, isteyerek yok etme havasıyla da dalga geçip, o havayı da yok etmeye çalışması...

“*Bu roman elinizdeki kitabın ilk cümlesiyle başladı. Bundan bir şüpheniz olmasın.*” Metinde birkaç defa geçen bu iki cümle, Erte'nin metninde okurun algısıyla uğraşan düzeneğin temelini oluşturuyor. Okurda yaratılmaya çalışılan romana dair her gerçeklik vehmi (böyle bir gerçeklik vehmi varsa tabii) bu iki cümlenin temeldeki varlığı yüzünden sürekli okurun kursağına diziliyor. Ama önemli olan, bu yarıda kesmenin, bu oyuna dahil etmemenin, bu dışlamanın bilerek, kurgulanarak ama bu bilmeyi ve kurguyu da inkâr ederek yapılmış olması. İşte *Sahte*'yi *Sis*'ten ve yazar-anlatıcı-kahraman çatışmalarının yaratıldığı diğer metinlerden ayıran temel nokta bu inkârda yatıyor. *Sahte*, varoluşunu kendini yok ederek sağlayan ama neticede elde ettiği varlığını bile reddeden bir metin. Erte'nin olmayan kurgusunun sağlamlığı, daha metnin ilk sayfasında verdiği “*Yok öyle bir şey. Ben özümü reddettim.*” itirafında yatıyor. Sonra bu itiraf inkâr ediliyor. Sonra da inkârın kendisi... Bu kendi içine kıvrılan ama yattığı yeri de belli etmeyen katmanlar zinciri, bizi *okuduğumuzdan bile* şüpheye düşürecek kadar güçlü bir sunumla veriliyor.

Olmak istemeyen, oldukça yok olan, yok olmanın / hiçbir şey olmanın verdiği güçle olgunlaşan bir metin olan *Sahte*'nin asıl derdi okurla. Metin boyunca “dikkatli okur”,

“dikkatsiz okur” ayrımı yapılarak metnin bu kendini yok etme mekanizmasının varlığından haberdar olunması için “dikkatli” ama yine de kendi yarattığı kurgu icabı dikkatsiz davranabilecek, metnin bilerek açılan *deliklerini*, bilerek yaratılan kusurlarını görmezden gelecek ve böylece metnin kurgusuna destek olacak bir *taraf* sağlanmaya çalışılıyor. Bu uğraş ise, metnin kim tarafından yazıldığı sorusuna, bir okur olarak bizim, “kendimiz” cevabını vermemizi bile sağlayabiliyor; tabii ki film icabı... Bu yönüyle *Sahte*’nin, bilinen okura ve onun bilinen toparlayıcı, birleştirici kurgusal okumasına bir sessiz saldırısı da var. Bu da metnin en arkada kalan, en gizli ama en işlevsel derdi.

Sahte, kitaba dönüşmüş hâliyle de, özünde oluşturduğu (yıktağı) ‘roman’ olma (olmama) durumuyla didişiyor. Kitabın ‘arka kapak yazısı’na reddiye var kitabın içinde: Alternatif bir arka kapak yazısı. Ama onu da kimin yazdığı belli değil. Karşımıza (elbette ‘roman’ boyunca ilk kez değil, ama ilk kez böyle iddialı ve güçlü olarak) Ömer Kumsal diye biri çıkıyor ve okur olarak biz, ters köşeler içinde uykuya dalmaya başlıyoruz. Metin buna, metnin müphemliği içinde dalıp gitmemize de izin vermiyor, bizi hemen çimdikleyip uyandırıyor. ‘Ama ben buradayım ve devam ediyorum’ demek için değil; ‘Ben sahte’yim, dolayısıyla senin uykun da sahte; uyuyamazsın’ demek için...

Sahte’nin bölümler arası geçişleri bir atari oyunundaki geçişler gibi. Ama metne hâkim olan müphemlik, bu geçişlerde de kendisini gösteriyor. Geçip bitirdiğimizi sandığımız bölümü kimin seslendirmesiyle, kimin yönlendirmesiyle bitirdiğimizin farkına varamadan bir sonraki bölümde bizi bir başka müphem ses karşılıyor ve yaptığı ilk şey “Yok öyle bir şey.” diyerek, az önce bitirdiğimiz bölümün aslında olmadığını (olsa bile olmadığını) söylemek oluyor. Bu anlamda *Sahte*, kendini karmaşık kılmaktan zevk alan, gücünü bu bulanıklıktan, *sisli* sesinden alan bir metin.

Sahte’nin yapısal karmaşasının bir amaç olarak karşımıza çıktığı aşikâr. Benzer bir durum, Unamuno’nun *Sis*’inde kahraman Victor’un ağzından söylenen şu cümlelerde karşımıza çıkıyor: “*Karıştırmak gerek. Özellikle karıştırmak, her şeyi karıştırmak. Uykuyu uyanıklıkla, düşü gerçekle, özgünü sahteyle karıştırmak; bütün her şeyi tek bir siste karıştırmak.*” (s.107.) Nitekim *Sis*’in son bölümlerinde de tıpkı Victor’un dediği gibi, karışıyor ortalık. Ama *Sahte*’de bozgun, metnin herhangi bir bölümüne hâkim olmaktan öte, metnin kendisini oluşturuyor. Bu farkı ortaya koymakla birlikte, *Sis* ile *Sahte* arasında bir akrabalık olduğunu söylemek yanlış olmaz sanırım. Özellikle de ‘özgünle sahteyi karıştırmak’ noktasında...

Netice itibariyle *Sahte*, *deliklerle* dolu, kafa karışıklığı noktasında kafası çok net ve bittiğini bile *inkar* eden bir kitap.

Ya da...

“*Yok öyle bir şey.*”